

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглянуто теоретичний аспект моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Виділено основні критерії оцінки якості підготовки майбутніх педагогів. Визначено вплив на якість професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови внутрішніх факторів та зовнішніх умов. Проаналізовано основні підходи, що визначають стратегію його вивчення та відмінності від усіх інших навчальних дисциплін. Визначено поняття „педагогічний моніторинг” та „педагогічна діагностика”.

Ключові слова: моніторинг, професійна підготовка, якість, майбутні вчителі іноземної мови.

Постановка проблеми. Створення глобального ринку праці, основними учасниками якого є випускники вищих навчальних закладів, веде до підвищення міжнародної мобільності кваліфікованих фахівців. Забезпечення якості освіти, яка відповідає не тільки українським, а й міжнародним освітнім стандартам, є однією з пріоритетних цілей системи освіти. Досягнення цієї мети є однією з найважливіших передумов інтеграції вищого навчального закладу в міжнародний освітній простір.

Розширення міжнародних зв'язків і її прийняття в світове співтовариство зробило іноземну мову реально затребуваною. Держава і суспільство стали відчувати дійсну потребу в людях, практично, а часто і на професійному рівні, які володіють іноземною мовою. Вільне практичне володіння іноземною мовою стало сприйматися як особистісне досягнення людини. Іноземна мова на сьогоднішній день повною мірою виконує свої справжні функції як засобу спілкування, прилучення до іншої національної культури, розвитку інтелектуальних здібностей людей. Отже проблема теоретичного аспекту моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови є актуальною.

Проблема підготовки фахівців у вищій педагогічній школі знайшла своє відображення в дослідженнях С. Архангельського, В. Беспалько, В. Загвязинського, В. Ковальова, В. Максимова, О. Максимової, В. Сластеніна та ін

Розвиток теорії й методології управління в галузі вищої педагогічної освіти, обґрунтування закономірностей, принципів, функцій управління освітою у ВНЗ здійснені провідними вітчизняними й зарубіжними вченими: Є. Березняком, Ю. Васильєвим, Г. Єльніковою, В. Зверєвою, Я. Колібабюк, Т. Лукіною, В. Масловим, А. Субетто, Є. Хриковим, Т. Шамовою та ін.

Аналізуючи розробленість проблеми контролю та моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів, слід зазначити, що вона знайшла віддзеркалення в працях таких видатних учених як І. Вакарчук, Л. Гриневич, Г. Єльнікова, Ф. Жерар, А. Забульоніс, Г. Ковальова, Л. Кондрашова, Є. Красновський, Л. Краснокутська, К. Краснянська, В. Луговий, А. Майоров, Є. Михайличев, Ю. Нейман та ін.

В. Андреев, В. Гузеєв, В. Кальней, А. Майоров, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев, А. Севрук, С. Шишов, Е. Юніна внесли великий вклад у розробку наукових основ моніторингу освітнього процесу та реалізації державних освітніх стандартів. А. Майоровим були виділені основні етапи моніторингу, запропоновано класифікацію видів педагогічного моніторингу.

Різні дослідження були присвячені таким питанням, як моніторинг навченості (М. Бершадський, В. Гузеєв, Т. Макарова), моніторинг інноваційних процесів у школі (В. Сластенін, П. Третьяков та ін), моніторинг процесу виховання школярів

(Є. Степанов, М. Шилова та ін.) З'являються роботи, присвячені різним аспектам здійснення моніторингу у ВНЗ (М. Миронова, І. Рубанова, Н. Пучков, Л. Зайцева, В. Горб та ін.)

Мета і завдання статті Розглянути теоретичний аспект моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Виділити основні критерії в оцінці якості підготовки майбутніх педагогів. Проаналізувати основні підходи, що визначають стратегію його вивчення та відмінності від усіх інших навчальних дисциплін

Виклад основного матеріалу. Сьогодні перед системою вищої освіти стоїть завдання підготовки вчителя іноземної мови здатного не тільки вирішувати завдання, пов'язані з комунікацією іноземною мовою, мотивацією до її вивчення, розвитком психічних процесів і властивостей особистості дитини і моральним вихованням. Він також повинен вміти самостійно будувати свою професійну і життєву біографію, свідомо і відповідально приймати рішення, протягом всієї роботи слідувати за наукою, що розвивається, легко адаптуватися до змін [1; 7].

Все вищесказане, на думку В. Пузікова, визначає новий якісний стан фахівця, і дані характеристики можна віднести до числа стратегічних цінностей, опора на які має торкатися всіх структурно-змістових компонентів професійної підготовки [8].

Таким чином, зміна пріоритетів у системі педагогічних цінностей вимагає підвищення якості підготовки майбутніх вчителів іноземної мови.

Заслуговує на увагу точка зору Б. Бойцова про те, що „... якість освіти починається власне з особистості людини, розвитку її духовно-творчих можливостей, реалізованих у творчо-перетворюючій діяльності, в результаті якої народжується нова якість. Звідси зрозуміла роль освіти, покликаної забезпечити формування такої особистості, яка здатна здійснити якісні зміни у сфері майбутньої професійної діяльності” [3, с. 40].

Як зазначає В. Кінельов, якість підготовки фахівців нерозривно пов'язана з одного боку з відповідністю їх практичної діяльності очікуванням суспільства, вимогам професійного середовища, а з іншого – з орієнтацією на загальноосвітній стандарт [4].

Підтвердження цієї точки зору ми знаходимо в роботах деяких дослідників, які відзначають, що в категорії „якість” втілюється свого роду соціальне замовлення, суспільно-необхідний продукт, що впливає на кінцеві результати роботи освітньої установи, а сама якість освіти розглядається як співвідношення мети та результату.

Найчастіше вживаним, судячи з частоти цитування, у вітчизняній літературі є таке визначення: „якість професійної підготовки розуміється як збалансована відповідність вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи) різноманітним потребам, цілям, вимогам, нормам, стандартам” [6]. Це розуміння включає і процесуальні і результативні характеристики, у вужчому ж сенсі „якість професійної підготовки” – „якість підготовки фахівців з вищою освітою”.

Педагогічною проблемою є пошук умов, факторів і критеріїв оцінки якості підготовки майбутніх педагогів. У нашому дослідженні нам представляється значимим звернутися до роботи О. Абдуліной, в якій вона описує фактори оцінки якості підготовки фахівців, що визначаються [1]: „вихідним матеріалом”, тобто рівнем отриманих знань, умінь і навичок учнів; синхронністю взаємодії середньої і вищої школи; спадкоємністю ступенів професійної освіти; забезпеченням матеріально-технічного оснащення навчального процесу; професіональним рівнем викладача та підвищенням його кваліфікації; відповідною організацією навчального процесу; затребуваністю фахівця; умінням знаходити сферу застосування своїх професійних якостей; відповідністю світовим стандартам підготовки.

В. Логачев пропонує два шляхи вирішення проблеми оцінки якості підготовки. По-перше, звернутися до загальноосвітнього стандарту, де в загальних рисах представлені вимоги до рівня підготовки фахівця. Однак реалізація цього шляху пов'язана з труднощами проведення контролю на відповідність фактичного рівня підготовки випускника вимогам стандарту, який можна здійснити тільки шляхом статистичної обробки. І далі автор акцентує увагу на тому, що головна мета вищих навчальних закладів має полягати у формуванні фахівців, чий професійні та особистісні якості матимуть попит на ринку праці [5]. Таким чином, на якість підготовки майбутніх педагогів впливають сукупність внутрішніх факторів (освітні програми та стандарти, методична оснащеність та організація навчального процесу), а також зовнішні умови (запити освітніх установ). Характеризуючи специфіку предмета „іноземна мова” виділяють такі підходи, що визначають стратегію його вивчення та відмінності від усіх інших навчальних дисциплін:

Культурологічний підхід полягає в знайомстві з національними реаліями, найважливішими історичними подіями, найбільшими діячами літератури і мистецтва, їх творами, представниками науки і техніки; також виявляється в закладанні основ національного бачення світу, навичок і вмінь, пов'язаними зі стандартними ситуаціями спілкування, характерними для даної країни. Лінгвокраїнознавчий підхід полягає в оволодінні не тільки всім комплексом знань, умінь і навичок, пов'язаних з іншомовною культурою, а й знаннями про всі сфери життя країни, мова якої вивчається, його особливості, умінням спілкуватися у різних життєвих ситуаціях в контексті культури країни. Лінгвістичний підхід відповідно до якого мова розглядається як система цілого ряду модулів-мовних актів, що розглядаються як елементарні комунікативні одиниці.

Комунікативний підхід полягає в навчанні спілкування іноземною мовою та передбачає такі аспекти як стилістична правильність, доречність, логічність висловлювання, а також володіння формулами мовленнєвого етикету. Ситуативно-тематичний підхід виходить з того, що в реальних умовах усне мовлення пов'язана з конкретною ситуацією спілкування, яка задається студентові в межах певної теми з метою правильності здійснення мовленнєвої дії відповідно до наміченого комунікативного завданням.

Процес навчання іноземної мови, в руслі зазначених вище підходів, пред'являє до вчителя-професіонала в галузі іноземних мов цілий ряд вимог до кваліфікаційної характеристики, а саме: вміння на рівні освіченого носія мови відповідати на питання учнів, вести дискусію з поточних проблем культурного, наукового, суспільно-політичного життя суспільства; гнучко застосовувати мовні вміння відповідно до комунікативних намірів.

Отже виникає необхідність моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Дослідження проблеми вдосконалення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови вимагає аналізу сутності основних понять – „якість професійної підготовки” і „моніторинг якості професійної підготовки”. В. Андрєєв визначає якість освіти як „інтегральну характеристику показників і ознак, що відображають високий рівень процесу і результатів освіти, які відповідають вимогам освітніх стандартів або перевершують їх,, [2, с. 460].

Нам видається, що найбільш доцільним і адекватним відповідно до досліджуваної проблеми є саме це визначення якості освіти, тому в подальшій роботі ми будемо спиратися на нього. Оскільки освітня діяльність має на увазі наявність суб'єкта, інструменту та середовища діяльності. То можна виділити такі фактори, характеристики яких визначають якість освіти: суб'єкт освіти – освітня організація (ректорат, деканат, навчальна частина, кафедра); особи, які надають освітні послуги

(викладач, методист, автор програми або підручника); особи, які отримують освітні послуги (студент, слухач); інструмент освіти (парадигма освіти, концепції освіти, технологія навчання, підручники, навчальні посібники, методи контролю якості знань); освітнє середовище (подання в освітньому просторі таких сфер соціально-історичного буття, як соціосфера, культуросфера, психосфера і біотехносфера).

Питання оцінки якості освіти нерозривно пов'язане з поняттям педагогічного моніторингу. У сучасній педагогічній літературі моніторинг визначається як організоване спостереження за контрольованим процесом шляхом відстеження за певною методикою значень вибраних для контролю параметрів і зіставлення їх із заздалегідь визначеними (у вигляді норми або шкали) допустимими (прийнятними) значеннями. В. Андрєєв дає таке визначення: „педагогічний моніторинг – це системна діагностики якісних і кількісних характеристик ефективності функціонування та тенденцій саморозвитку освітньої системи, включаючи її цілі, зміст, форми, методи, дидактичні та технічні засоби, умови і результати навчання, виховання і саморозвитку особистості і колективу” [2, с. 453].

Автори „Педагогічного словника” Г. Коджаспірова і А. Коджаспіров наводять таке визначення моніторингу в освіті: „постійне спостереження за яким-небудь процесом в освіті з метою виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням” [5, с. 86] С. Шишов і В. Кальней під моніторингом якості освіти розуміють „систематичну і регулярну процедуру збору даних за важливими освітніми аспектам на національному, регіональному та місцевому рівнях” [9, с. 172].

Для уточнення сутності поняття „педагогічний моніторинг” нам представляється необхідним розділити поняття „педагогічний моніторинг” та „педагогічна діагностика”, оскільки часто ці поняття змішуються. Діагностика як складова частина педагогічної діяльності – це встановлення, вивчення та оцінка корисних властивостей, характеристик і ознак якості, що визначають стан розглянутого об'єкта чи явища, для з'ясування причин цього стану (шляхом визначення факторів, що сприяють або перешкоджають підвищенню цієї якості), для визначення потенційних можливостей впливу на цей стан, а також для передбачення відхилень за обраними параметрами з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень і педагогічних дій , спрямованих на виявлення причини. Розрізняють діагностування навченості й освіченості.

Під моніторингом розуміють регулярне спостереження, безперервна контрольна-оцінювальна процедура, що передбачає отримання не перериваної інформації про динаміку зміни якості освіти за допомогою атестаційно-діагностичної оцінки. Моніторинг є основою ефективного управління якістю освіти.

Система моніторингу та контролю сформованості якості професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови дозволяє здійснювати моніторинг і контроль якості навчання на всіх етапах лінгвометодичної підготовки студентів і є стимулюючим фактором для їх подальшого професійного розвитку. Використання комплексу інтерактивних стратегій та інструментів контролю дозволяє ефективно оцінювати результати лінгвометодичної діяльності майбутнього вчителя.

Висновки. Стратегія навчання іноземній мові передбачає свої власні підходи, що відрізняються від інших дисциплін. Ці підходи ставлять цілу низку вимог до кваліфікаційної характеристики майбутнього викладача іноземної мови. Відповідно, постійний моніторинг є дієвим засобом забезпечення високої якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Чим точніше побудована оцінка та повніше враховуються характеристики, тим більш успішним може бути управління якістю освіти. Його можна трактувати як систематичний збір, опрацювання, оцінювання й розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи на всіх рівнях для

безперервного відстеження її стану та прогнозування розвитку. Отже проблема дослідження теоретичних аспектів моніторингу якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови сприяє підвищенню якості вищої педагогічної освіти загалом.

Список використаної літератури

1. Абдулина О. Мониторинг качества профессиональной подготовки// Высшее образование в России.- 1998.- № 3.- С.33-35.
2. Андреев В. И. Педагогический мониторинг / В. И. Андреев // Педагогика : [Учебный курс для творческого саморазвития]. – Казань : Центр инновационных технологий, 2000. – С. 452 – 531.
3. Бойцов Б. С чего начинается качество? Б.Бойцов, Ю. Шленов, Ю. Крянев // Высшее образование в России.- 2000.-№ 1.- С. 40-46.
4. Кинелев В.Г. Университетское образование: его настоящее и будущее// Magister, -1995.-№ 3.
5. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь / Г.М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. — 176 с.
6. Луговий В. І. Управління якістю освіти / В. І. Луговий – К. : Держ. Управління, 1997. – 302 с.
7. Педагогическое образование в университете: контекстно-биографический подход / Под ред. А. Л. Гаврикова, М.Н.Певзнера; НовГУ им. Ярослава Мудрого. - Великий Новгород, 2001.-300с.
8. Пузиков В. Инвестиционный потенциал образования// Высшее образование в России.- 2001.- № 2. – С. 10-17.
9. Шишов, С. Е. Мониторинг качества образования в школе/ С. Е. Шишов, В. А. Кальней. – М. : Российское педагогическое агентство,1998. – 354с.

Аннотация. Харьковская А. А. Теоретический аспект мониторинга качества профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка. В статье рассмотрен теоретический аспект мониторинга качества профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка. Выделены основные критерии оценки качества подготовки будущих педагогов. Определено влияние на качество профессиональной подготовки будущих учителей иностранного языка внутренних факторов и внешних условий. Проанализированы основные подходы, определяющие стратегию его изучения и отличия от всех других учебных дисциплин. Определено понятие „педагогический мониторинг” и „педагогическая диагностика”.

Ключевые слова: мониторинг, профессиональная подготовка, качество, будущие учителя иностранного языка.

Summary. Kharkivska A. A. Theoretical aspect of monitoring the quality of training of future foreign language teachers. The article describes the theoretical aspect of monitoring the quality of training of future foreign language teachers. The basic criteria of quality of preparation of future teachers. The effect on the quality of training of future foreign language teachers of internal factors and external conditions. The basic approaches that define the strategy and its study differs from all other disciplines. The notion of „pedagogical monitoring” and „pedagogical diagnostika”.

Keywords: monitoring, training, quality, future teachers of foreign languages.